

Att popularisera bort högmässan

Allt fler berättar om svårigheterna att finna en högmässa med traditionell utformning. Det gäller både på landsbygden och i många städer. Det är särskilt tydligt på de sön- och helgdagar som omger de stora helgerna, men också under sommaren är antalet högmässor som erbjuds allt färre. Församlingssammanslagningarna har ytterligare spätt på utvecklingen. Nu firas ingen gudstjänst alls många sön- och helgdagar i åtskilliga kyrkor på landsbygden, och när det firas gudstjänst är det en förkortad variant av typ söndagsgudstjänst eller söndagsmässa. Dessa i sin tur ersätts inte så sällan av musikandakter eller olika former av temagudstjänster. Tanken bakom denna snabba uttunning av ordentliga, mer fullständiga gudstjänster är att människor inte kan med dem och därför uteblir. Men det som håller på att hända med gudstjänstlivet i Sverige behöver diskuteras mer ingående än så.

Den sekulariseringsvåg som blev tydlig i städerna i slutet på 1900-talet doldes av att det – även om den förkrossande majoriteten inte firade gudstjänst – fortfarande fanns »tillräckligt» med ställen, där kanske ett hundratal eller fler gudstjänstfirare samlades. Men när landsbygdens sekularisering inträffade med viss försening synliggjordes den brutalt, eftersom många av landsbygdskyrkorna tömdes på gudstjänstfirare. Det går inte att dölja det faktum att gudstjänstsedan har brutits.

Svaret från församlingarnas sida på att gudstjänstbesökarna blev allt färre, först i städerna men nu ännu tydligare på landsbygden, var olika försök att förkorta gudstjänsterna eller popularisera utbudet, t.ex. med inbjudna talare och artister för att på det sättet nå nya människor. Men satsningar av detta slag är resurskrävande och har en tendens att ebba ut efter ett slag. Försöken att nå människor på detta sätt går allt trögare.

Förhoppningen att människor ska ledas från enklare typer av gudstjänster vidare in i församlingens liv och det ordinarie gudstjänstlivet har inte infriats, samtidigt som de har påskyndat utvecklingen att färre och färre högmässor och högmässogudstjänster firas. Visst måste en församling kunna erbjuda alternativ till huvudgudstjänsten (utöver en gudstjänstförnyelse inom högmässan som huvudgudstjänst), men frågan är hur länge en församling, dess musiker och körer orkar hålla på att producera »nya» och »annorlunda» gudstjänster för tillfälliga besökare som ändå inte blir fler (när kyrkokören medverkar är körsångarna ofta fler än övriga kyrkobesökare). Mycket tyder på att bäst-före-datomet har gått ut för denna strategi.

Sammanlysningar av gudstjänster förklaras ofta med demografiska förändringar – förr tätbefolkade bygder har sett merparten av sina familjer flytta bort till städer och tätorter, och det finns nu lika litet behov av de gamla kyrkorna som av de hundratals små kvarnar, smedjor, mejerier och handelsbodas som förr låg strödda över landsbygden. Detta är helt säkert korrekt i viss utsträckning, men den folkomflyttningen förmår inte förklara nedläggningen och försäljningen av en hel del småkyrkor som byggdes för bara 40–50 år sedan i tätorter och städer just för att ta emot nyinflyttade i hundra- och tusental. Folk finns där, men inte i kyrkorna. Är en viktigare förklaring i stället den, att församlingarna genom att sätta

högmässan på undantag, reducera den och lägga kraft på det korta och lättsmälta, själva påskyndat den nedåtgående trenden?

I många andra sammanhang talas det om behovet att *kvalitetssäkra* verksamheten. Det är hög tid att uppmärksamma vad som håller på att hända med gudstjänstlivet i Sverige och initiera en diskussion på alla nivåer om att kraftsamla kring församlingarnas gudstjänstliv. En viktig fråga blir då hur och med vilken frekvens församlingen firar högmässa. Det gäller för kyrkan att ur sina källor hämta fram det unika som bara den kan erbjuda. Det räcker inte bara med att nå människor – det handlar om att nå in i människors livssituation och tydliggöra evangelium. En riktigt firad högmässa rymmer allt detta. Utgångspunkten för all förnyelse är att varje församling i högmässan »där Guds ord rent och klart förkunnas och sakramenten efter Kristi instiftelse firas» har allt som behövs för att vara kyrka.

Tron föds i människors hjärtan där Guds ord förkunnas i all dess fullhet (Rom. 10:17). Ingen människa kan komma till tro utan Ordet och sakramenten. Så föds tron, och så underhålles tron. En församling som ersätter huvudgudstjänsten – och särskilt högmässan – med andra verksamheter tynar bort, helt enkelt därför att den snålar med nådens medel. Paulus inskräper hos Timotheos vikten av att »läsa högt ur skrifterna, förmana och undervisa (1 Tim. 4:13) Det som var huvudsak då gäller i lika hög grad nu. Så byggde Timotheos församling och det är i grunden det enda sättet att bygga församling nu.

En levande församling är inte detsamma som en i största allmänhet livaktig församling. Den kan bli som vilken bra förening som helst, som har initiativkraftiga, skickliga ledare och engagerade medlemmar, men allt kommer då att hänga på vad dessa kan prestera med egna resurser och talanger. Församlingen i biblisk mening är en levande organism, som hämtar all sin kraft och näring i Guds ord och sakramenten. I högmässans alla moment blir detta tydligt. När Guds ord står i centrum föds liv och allt byggs upp på nytt (Ef. 4:15–26)

Varje försök att med olika strategier och kampanjer bygga en församling är dömt att misslyckas om inte Guds Ord och sakramenten, dvs. högmässan står i centrum för dess gudstjänstliv. En människa kommer inte till tro genom att få vara med om en enastående konstnärlig upplevelse eller ett föredrag över ett intressant tema, utan genom att Gud griper tag i henne genom det levande Ordet och leder henne fram till sanningen. Strategin att försöka popularisera församlingens gudstjänst genom att sänka allt i den som kan tänkas vara en tröskel (tidpunkt, musikstil, längd, val av ord) och tona ned det som är kyrkans egentliga budskap blir i längden förödande. Genom att försöka vara allt för alla, blir den till slut ingenting för någon.